

نگاهی به راهنمای برنامه‌ی درسی

استان شناسی

کوروش امیری‌نیا / کارشناس گروه درسی جغرافیا / دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

اشاره

در جهت اشاعه‌ی برنامه‌های درسی جغرافیا، در شماره‌ی قبل مجله، قسمت دوم راهنمای برنامه‌ی درسی استان شناسی از نظر خوانندگان ارجمند گذشت. در این شماره، قسمت سوم را که به مباحثی چون اصول انتخاب اهداف و محتوا، اصول سازماندهی محتوا، روش‌های ارزش‌یابی، و غیره می‌پردازد، مطالعه می‌کنید.

اصول حاکم بر برنامه‌ی درسی

۱. اصول انتخاب اهداف و محتوا

در تدوین محتوای درس استان شناسی، شایسته است ملاحظات و نکات زیر مورد توجه قرار گیرند:

• حوزه‌های شناختی، مهارتی و نگرشی متناسب با اهداف محلی آموزش و پرورش؛

• قابلیت حصول اهداف؛

• موضوعات مهم جغرافیایی، تاریخی، جامعه‌شناسی، سیاسی، مردم شناسی و اقتصادی؛

• علاقه‌ها و نیازهای دانش آموزان استان‌ها؛

• تمامیت اراضی ایران اسلامی و حفظ و تقویت هویت ملی؛

• نقش و خدمات چهره‌های برجسته‌ی استان به استقلال و عزت ایران؛

• حفظ میراث فرهنگی استان؛

• اعتبار علمی مطالب؛

• به روز بودن اطلاعات؛

• نیازهای محلی و استانی؛

• ساختارهای فرهنگی هر استان؛

• مسائل تاریخی اجتماعی، محیطی و فرهنگی استان و ارائه‌ی راه‌حل‌های مناسب؛

• وحدت ملی و دینی مردم ایران و پرهیز از طرح مسائل اختلاف انگیز؛

• تناسب محتوا با سطح سنی و پیش‌دانسته‌های ذهنی فراگیرندگان؛

• ارزش‌های دینی و اخلاقی؛

• واقعیت‌های مکانی، تاریخی و اجتماعی؛

• مسائل آینده و چشم‌انداز توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی استان؛

• نقش استان در توسعه‌ی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ناحیه و یا کشور؛

• کاربردی بودن اطلاعات و محتوای آموزشی؛

- تقویت مهارت‌های تفکر در حوزه‌های تاریخی، جغرافیایی و اجتماعی؛
- تقویت علاقه به جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی و طبیعی استان؛
- تقویت حس وطن دوستی
- کمک به کسب معرفت در حوزه‌ی ایران‌شناسی؛
- نقش انقلاب اسلامی در توسعه‌ی استان؛
- بهره‌گیری از تصویر، عکس، نقشه، نمودار و ... برای افزایش کیفیت آموزش؛ پرورش تفکر خلاق و انتقادی؛
- نقش تاریخ محلی در تقویت هویت قومی و ملی؛
- مفاخر، شخصیت‌ها، سرداران شهید دفاع مقدس و آثار و جلوه‌های تمدن و فرهنگ ایران و اسلام؛
- ایجاد امیدواری، نشاط و میل به زندگی و پیشرفت در دانش‌آموزان؛
- توان‌ها و قابلیت‌های محیطی و انسانی استان برای پیشرفت و سازندگی؛

- سهم منطقی موضوعات تاریخی، جغرافیایی و اجتماعی با عنایت به مصالح ملی (اسلامی - ایرانی)؛
- انتخاب شخصیت‌هایی که از محبوبیت ملی برخوردار هستند و یا در استان خوش‌نام و منشأ خدماتی بوده‌اند.

۲. اصول مربوط به سازمان‌دهی محتوا:

- توجه به ارتباط افقی محتوا، با محتوای جغرافیایی عمومی و جغرافیایی (۱)، دروس اجتماعی و تاریخ سال دوم دبیرستان؛
- سازمان‌دهی مطالب به شیوه‌ی منطقی؛
- رعایت تناسب محتوا با زمان تدریس هفتگی و تناسب منطقی بین حجم فصل‌های درسی؛

- سازمان‌دهی محتوا در چارچوب موضوعات وسیع و مرتبط؛

- سازمان‌دهی محتوای دروس به شیوه‌ی بین‌رشته‌ای.

۳. اصول مربوط به روش‌ها

- بهره‌گیری از روش‌های متنوع و فعال؛
- توجه به پرورش روحیه‌ی کاوشگری و مطالعه؛
- توجه به انجام فعالیت‌های گروهی و مشارکت و تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر.

۴. اصول مربوط به ارزش‌یابی

- بهره‌گیری از شیوه‌ی کار عملی و پروژه‌ای در ارزش‌یابی؛
- بهره‌گیری از شیوه‌ی خود ارزش‌یابی فردی و گروهی.

جدول ۲. نسبت اهداف درس استان شناسی به اهداف کلی آموزش و پرورش در دوره متوسطه

(مصوب جلسه ۶۴۷ شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۷۹/۲/۲۹)

ردیف	اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش در دوره متوسطه (حیطه‌ی شناختی)	اهداف درس استان شناسی (حیطه‌ی شناختی)	حیطه‌ی شناختی	حیطه‌ی مهارتی	حیطه‌ی نگرشی
۱	اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش در دوره متوسطه (حیطه‌ی شناختی)	استان شناسی (حیطه‌ی شناختی)	۱. شناخت وضعیت جغرافیایی زادگاه و استان شامل: - آگاهی از موقعیت جغرافیایی زادگاه دانش‌آموزان روی نقشه ایران - آگاهی از موقعیت جغرافیایی استان، تقسیمات سیاسی استان و اهمیت آن از نظر جغرافیایی - شناخت پدیده‌های جغرافیایی زادگاه و استان (تاهواری‌ها) و پدیده‌های خاص جغرافیایی (آب و هوا، رودها، پوشش گیاهی و تأثیرات آن‌ها بر زندگی انسان) - شناخت منابع طبیعی زادگاه و استان -مخاطرات محیطی و مسائل مهم شهر و روستایی	- پیدا کردن مکان زادگاه و استان روی نقشه‌ی ایران و یا استان - ترسیم نقشه‌ی سیاسی شهرستان و استان - نمایش پدیده‌های مهم جغرافیایی روی نقشه‌ی شهرستان و استان - نمایش منابع طبیعی شهر زادگاه و استان روی نقشه - جمع‌آوری اطلاعات جغرافیایی - تهیه‌ی عکس - مشاهده کردن - نقادی و تجزیه و تحلیل مسائل و ارائه‌ی راه حل‌ها	- ایجاد علاقه به زادگاه و استان در چارچوب تعلقات ایرانی- اسلامی - تلاش برای توسعه‌ی آن در زمینه‌های متفاوت - پیدا کردن نگرش مثبت نسبت به علم جغرافیا - ایجاد علاقه به کشور - پیدا کردن احساس مسئولیت در برابر مسائل زیست محیطی
۲	در حوزه‌های علوم طبیعی، اجتماعی و انسانی اطلاعات کافی دارد و می‌تواند از آن‌ها استفاده کند (هدف ۲ از اهداف علمی و آموزشی) با جغرافیای سیاسی ایران و کشورهای اسلامی آشناس و تفاوت‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی آن‌ها را می‌داند (هدف ۴ از اهداف سیاسی) منابع مادی و ثروت ملی را از آن خداوند و متعلق به همه‌ی نسل‌ها می‌داند (هدف ۱۰ از اهداف اقتصادی) در حفظ و احیای محیط‌زیست فعالانه شرکت می‌کند (هدف ۳ از اهداف زیستی)	- آگاهی از ویژگی‌های معیشتی و فعالیت‌های اقتصادی در استان و درک رابطه‌ی آن با عوامل جغرافیایی و سایر عوامل	۲. آگاهی از ویژگی‌های معیشتی و فعالیت‌های اقتصادی در استان و درک رابطه‌ی آن با عوامل جغرافیایی و سایر عوامل، مشکلات و تنگناهای استان که ریشه در مسائل جغرافیایی دارند و جمعیت و تحرکات آن	- کسب توانایی پژوهش و جست‌وجو در موضوعات جغرافیایی - کسب مهارت در نقشه خوانی - کسب توانایی در گردآوری اطلاعات جغرافیایی	کسب بینش جغرافیایی و ایجاد علاقه به مطالعات جغرافیایی - کسب نگرش مثبت نسبت به علم جغرافیا در حل برخی از مسائل محیطی، اجتماعی و اقتصادی
۳	آگاهی از مشکلات و تنگناهای استان که ریشه در مسائل جغرافیایی دارد	۳. آگاهی از قابلیت‌های محیطی- اقتصادی استان شامل آگاهی از توانایی‌های استان به لحاظ منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی، وضعیت کشاورزی و صنعت، فرصت‌ها و محدودیت‌ها	- کسب توانایی در تجزیه و تحلیل مسائل - درک روابط علت و معلولی و پیوستگی و وابستگی عناصر - کسب مهارت در حل مسئله و تصمیم‌گیری عاقلانه	- ایجاد تمایل در بهره‌گیری از دانش جغرافیا در توسعه‌ی محلی و استانی - احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت زادگاه و استان در زمینه‌های اقتصادی	
۴	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۴. آگاهی از قابلیت‌های علمی و فرهنگی استان (پیشینه علمی و فرهنگی، مراکز فرهنگی در گذشته، مراکز مهم دانشگاهی، مذهبی و تحقیقاتی در زمان حاضر، برخی از دانشمندان، ادبا و هنرمندان بزرگ، موزه‌ها و چشم‌انداز آینده)	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و فرهنگی - مهارت در تهیه‌ی گزارش - کسب مهارت در پیش‌بینی و تجزیه و تحلیل	- ایجاد احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت و توسعه‌ی محلی و استانی به لحاظ علمی و فرهنگی - ایجاد بینش‌های علمی و فرهنگی و علاقه به توسعه‌ی آن	
۵	آگاهی از قابلیت‌های علمی و فرهنگی و هنری مراکز فرهنگی (هدف ۲ از اهداف علمی و آموزشی) با مفاخر فرهنگ و هنر آشناس و از آن‌ها استفاده می‌کند (هدف ۵ از اهداف فرهنگی و هنری) به مطالعه تاریخ و فرهنگ تمدن اسلامی ایران و جهان علاقه‌مند است (هدف ۶ از اهداف فرهنگی هنری)	۵. آگاهی از پیشینه تاریخ استان: پیدایش نخستین مراکز تمدن و شکل‌گیری شهرستان استان - مهم‌ترین شخصیت‌های تاریخی زادگاه و استان و خدمات آن‌ها به کشور - شخصیت‌های مذهبی و انقلابی و سرداران شهید زادگاه و استان	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات تاریخی، علمی و ادبی - کسب توانایی در ترسیم نقشه‌های تاریخی - جمع‌آوری تصاویر تاریخی و شخصیت‌های فرهنگی، علمی و ادبی در صورت امکان - مهارت در تهیه‌ی گزارش	- ایجاد علاقه به میراث فرهنگی زادگاه و استان و کشور و حفظ آن - ایجاد علاقه به مفاخر فرهنگی، علمی، هنری و ادبی زادگاه استان - ایجاد نگرش مثبت نسبت به ایران، اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی - ایجاد علاقه به شخصیت‌های مذهبی و انقلابی استان - قدردانی از شهدا - ایجاد علاقه به تاریخ محلی و ملی	
۶	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۶. آشنایی با آداب و رسوم و سنت‌های محلی و همیاری‌های اجتماعی شامل: - زبان و گویش محلی و گویش استانی - اقوام و اعتقادات - هنرهای بومی - آیین‌های محلی و آداب و رسوم - روابط خانوادگی و خویشاوندی	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و مردم‌شناسی - مهارت در مصاحبه با افراد مرجع - تهیه‌ی گزارش	- ایجاد علاقه در حفظ میراث فرهنگی آن - ارزش قائل شدن برای آداب و رسوم محلی	
۷	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۷. آگاهی از نقش استان در توسعه‌ی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ناحیه یا کشور بعد از انقلاب اسلامی ایران در حفظ استقلال و تمامیت ارضی شامل: - نقش شهرهای مهم و یا استان در توسعه‌ی اقتصادی ناحیه و یا استان‌های هم‌جوار - نقش استان در حفظ استقلال و تمامیت ارضی در طول جنگ تحمیلی - عوامل وحدت بخش استان با سایر استان‌ها - وظایف و مسئولیت‌های فردی در پیشرفت زادگاه و استان	- مهارت در جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از کتاب‌ها، روزنامه‌ها و مجلات - مسئولیت‌پذیری در برابر زادگاه، استان، کشور و مسائل آن	- ایجاد نگرش مثبت نسبت به انقلاب اسلامی ایران و دستاوردهای آن - تقویت حس وطن‌دوستی - ایجاد روحیه همکاری جمعی با هدف دستیابی به آرمان‌های مشترک	
۸	در حوزه‌های طبیعی، اجتماعی و انسانی اطلاعات کافی دارد و می‌تواند از آن‌ها استفاده کند (هدف ۲ از اهداف علمی و آموزشی)	۸. آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و فرهنگی - مهارت در تهیه‌ی گزارش - کسب مهارت در پیش‌بینی و تجزیه و تحلیل	- ایجاد احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت و توسعه‌ی محلی و استانی به لحاظ علمی و فرهنگی - ایجاد بینش‌های علمی و فرهنگی و علاقه به توسعه‌ی آن	
۹	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۹. آگاهی از قابلیت‌های علمی و فرهنگی و هنری مراکز فرهنگی (هدف ۲ از اهداف علمی و آموزشی) با مفاخر فرهنگ و هنر آشناس و از آن‌ها استفاده می‌کند (هدف ۵ از اهداف فرهنگی و هنری) به مطالعه تاریخ و فرهنگ تمدن اسلامی ایران و جهان علاقه‌مند است (هدف ۶ از اهداف فرهنگی هنری)	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و فرهنگی - مهارت در تهیه‌ی گزارش - کسب مهارت در پیش‌بینی و تجزیه و تحلیل	- ایجاد احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت و توسعه‌ی محلی و استانی به لحاظ علمی و فرهنگی - ایجاد بینش‌های علمی و فرهنگی و علاقه به توسعه‌ی آن	
۱۰	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۱۰. آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و فرهنگی - مهارت در تهیه‌ی گزارش - کسب مهارت در پیش‌بینی و تجزیه و تحلیل	- ایجاد احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت و توسعه‌ی محلی و استانی به لحاظ علمی و فرهنگی - ایجاد بینش‌های علمی و فرهنگی و علاقه به توسعه‌ی آن	
۱۱	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۱۱. آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و فرهنگی - مهارت در تهیه‌ی گزارش - کسب مهارت در پیش‌بینی و تجزیه و تحلیل	- ایجاد احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت و توسعه‌ی محلی و استانی به لحاظ علمی و فرهنگی - ایجاد بینش‌های علمی و فرهنگی و علاقه به توسعه‌ی آن	
۱۲	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۱۲. آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و فرهنگی - مهارت در تهیه‌ی گزارش - کسب مهارت در پیش‌بینی و تجزیه و تحلیل	- ایجاد احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت و توسعه‌ی محلی و استانی به لحاظ علمی و فرهنگی - ایجاد بینش‌های علمی و فرهنگی و علاقه به توسعه‌ی آن	
۱۳	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۱۳. آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و فرهنگی - مهارت در تهیه‌ی گزارش - کسب مهارت در پیش‌بینی و تجزیه و تحلیل	- ایجاد احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت و توسعه‌ی محلی و استانی به لحاظ علمی و فرهنگی - ایجاد بینش‌های علمی و فرهنگی و علاقه به توسعه‌ی آن	
۱۴	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۱۴. آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و فرهنگی - مهارت در تهیه‌ی گزارش - کسب مهارت در پیش‌بینی و تجزیه و تحلیل	- ایجاد احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت و توسعه‌ی محلی و استانی به لحاظ علمی و فرهنگی - ایجاد بینش‌های علمی و فرهنگی و علاقه به توسعه‌ی آن	
۱۵	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۱۵. آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و فرهنگی - مهارت در تهیه‌ی گزارش - کسب مهارت در پیش‌بینی و تجزیه و تحلیل	- ایجاد احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت و توسعه‌ی محلی و استانی به لحاظ علمی و فرهنگی - ایجاد بینش‌های علمی و فرهنگی و علاقه به توسعه‌ی آن	
۱۶	آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	۱۶. آگاهی از قابلیت‌های محیطی استان (منابع طبیعی، جمعیت، موقعیت جغرافیایی کشاورزی، صنعت، گردشگری، فرصت‌ها و تهدیدها در استان)	- کسب مهارت در جمع‌آوری اطلاعات اجتماعی و فرهنگی - مهارت در تهیه‌ی گزارش - کسب مهارت در پیش‌بینی و تجزیه و تحلیل	- ایجاد احساس مسئولیت در ارتباط با پیشرفت و توسعه‌ی محلی و استانی به لحاظ علمی و فرهنگی - ایجاد بینش‌های علمی و فرهنگی و علاقه به توسعه‌ی آن	

